

Chùa Đồng Ky - Một di tích lịch sử cách mạng nổi tiếng

ISSN: 2734-9195 09:52 07/06/2025

Nơi đây đã từng nuôi giấu nhiều cán bộ của Trung ương giai đoạn tiền khởi nghĩa (1940 - 1945). Đồng chí Tổng bí thư Trường Chinh và các đồng chí Trung ương Đảng như Hoàng Văn Thụ, Hoàng Quốc Việt, Nguyễn Lương Bằng... đã về đây hoạt động cách mạng.

Chùa Đồng Ky, tên chữ là Tây Am tự, còn có tên là chùa Cả, nằm trong cụm di tích đình - đền - chùa Đồng Ky, thuộc phường Đồng Ky, thành phố Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh.

Trải qua thời gian, cụm di tích này luôn được nhân dân bảo vệ, tôn tạo và trở thành trung tâm tôn giáo tín ngưỡng, cũng là điểm nhấn cảnh quan truyền thống nổi bật của một ngôi làng phát triển bậc nhất xứ Kinh Bắc.

Chùa nằm ở phía sau, bên phải đình Đồng Ky. Chùa có không gian tương đối rộng và thoáng. Đường vào chùa có thể đi theo hai hướng: từ đường xóm Đình qua cổng phía Đông, hoặc từ đường đê sông Ngũ Huyện đi qua một cầu nhỏ bắc qua hồ nước vòng quanh khu vực di tích. Trong khuôn viên chùa, ngoài các công trình kiến trúc thì hệ thống cây xanh với nhiều cây cổ thụ lớn, tạo nên cảnh quan rất đẹp.

(Ảnh: Internet)

Căn cứ vào tư liệu hiện vật ở chùa thì Tây Am tự được xây dựng ở thời Lê (niên hiệu Chính Hòa, thế kỷ XVII). Về sau, chùa được xây dựng thêm nhiều hạng mục ở nhiều giai đoạn, tạo thành tổng thể như ngày nay.

Về bố cục, chùa hiện bao gồm hai phần: phía trước là các công trình chính được xây dựng sớm hơn; phía sau là các công trình phụ trợ xây dựng sau gồm có nhà tăng, nhà mẫu và các hạng mục khác.

Gác chuông chùa có mặt bằng nền gần vuông, kiến trúc một gian, hai chái, kiểu hai tầng, mái có đao. Ngoài các trang trí hình lá hóa rồng ở đầu đao thì đỉnh mái còn đắp đôi rồng chầu mặt trời.

Bố cục tổng thể hạng mục chính của chùa kiểu "nội Công, ngoại Quốc", bao gồm các hạng mục: Tiền đường, Thượng điện, Hành lang tả - hữu và nhà Tổ. Tiền đường chia làm bảy gian, có kết cấu năm hàng cột (ba trước, hai sau), các cột đều đứng lực trên các chân tảng đá dạng cối. Vì nóc kiểu chống rường, vì nách cốn chống rường, liên kết hiên sử dụng kẻ. Điều khắc trang trí tập trung chủ yếu trên các con rường vì nóc với hình lá và vân cuộn mang phong cách nghệ thuật cuối thế kỷ XVIII đầu thế kỷ XIX. Còn lại, các chạm khắc ở Tiền đường đều thuộc giai đoạn đầu thế kỷ XX. Bài trí nội thất tại Tiền đường khá quy củ, nổi bật với tượng Hộ pháp ở hai bên gian giữa và ban thờ ở mỗi gian. Phần phía trước để thoáng là nơi người dân ngồi tụng kinh và thực hành các nghi lễ khác.

Thượng điện kiến trúc hình chữ "Nhất" dọc, là nơi đặt hệ thống tượng thờ, theo thứ tự cao dần.

Nhà Tổ nằm trục thẳng với Tam bảo, kiến trúc bảy gian, kiểu tường hồi bít đốc, mái lợp ngói di. Bộ khung kết cấu dạng bốn hàng cột. Vì nóc kết cấu kiểu chống rường. Vì nách sử dụng kẻ. Vì hiên dùng liên kết bẩy. Bài trí nội thất nhà Tổ chia thành các ban thờ tương ứng với các gian. Mỗi gian đều treo cửa võng.

Hệ thống tượng thờ đặt trên các ban thờ theo các lớp cao dần. Chùa Đồng Kỵ không chỉ là công trình kiến trúc nghệ thuật, tâm linh, mà còn là di tích lịch sử cách mạng có giá trị, một địa chỉ đỏ của phong trào cách mạng Việt Nam. Nơi đây đã từng nuôi giấu nhiều cán bộ của Trung ương giai đoạn tiền khởi nghĩa (1940 - 1945). Đồng chí Tổng bí thư Trường Chinh và các đồng chí Trung ương Đảng như Hoàng Văn Thụ, Hoàng Quốc Việt, Nguyễn Lương Bằng... đã về đây hoạt động cách mạng, được nhà sư cùng nhân dân địa phương hết lòng bảo vệ, che chở trước sự lùng sục, càn quét, khủng bố của quân địch.

Cuối năm 1944 đầu năm 1945, nhận thấy mâu thuẫn gay gắt giữa phát xít Nhật và thực dân Pháp, tối ngày 09/03/1945, Hội nghị Ban Thường vụ Trung ương Đảng mở rộng bắt đầu họp tại chùa Đồng Kỵ. Sau đó hội nghị quyết định chuyển đến họp tiếp tại một cơ sở khác (nhà cụ Đàm Thi) tại Đình Bảng. Tại Hội nghị này, Ban Thường vụ Trung ương Đảng đã ra bản Chỉ thị nổi tiếng "*Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta*". Bản chỉ thị là kim chỉ nam cho mọi hành động của toàn Đảng, toàn dân ta trong cao trào kháng Nhật cứu nước, đi đến thắng lợi của Cách mạng tháng Tám năm 1945.

Trải qua thăng trầm lịch sử, trong không gian hành lang của chùa có đặt bàn thờ và tranh ảnh tư liệu ghi dấu hoạt động cách mạng của đồng chí Trường Chinh trong thời gian hoạt động ở đây (phía sau tòa Tam bảo, hành lang hữu nối với gian thờ và nhà lưu niệm Tổng bí thư Trường Chinh).

Tại nhà khách chùa Đồng Kỵ (dãy bên phải chùa) hiện trưng bày những hiện vật như mâm đồng, khay mây, ấm chén... là những đồ dùng sinh hoạt khi các đồng chí Ban Thường vụ Trung ương Đảng hoạt động ở đây sử dụng những năm 1941, 1945. Chính căn nhà này đã là nơi hội họp, ăn nghỉ, soạn thảo những văn bản và diễn ra những cuộc họp quan trọng. Nhà khách chùa Đồng Kỵ hiện là nơi tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh, Tổng bí thư Trường Chinh và các nhà lãnh đạo khác. Nhà khách vẫn giữ nguyên trạng với hai ngăn, một bên dùng hội họp, một bên để nghỉ ngơi có cửa ngách thông ra vườn chùa và bờ sông để các cán bộ cách mạng ẩn tránh khi cần thiết.

Chùa Đồng Kỵ đã được Nhà nước công nhận là Di tích lịch sử cách mạng theo Quyết định số 15-VH/QĐ ngày 13/03/1974.

Di tích đình, chùa Đồng Kỵ là nơi tổ chức nhiều hoạt động sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng đặc sắc tiêu biểu của nhân dân. Hội chùa được tổ chức vào ngày mùng 4 tháng Giêng hàng năm, là di sản văn hóa phi vật thể quốc gia tiêu biểu. Với những giá trị lịch sử, cách mạng và kiến trúc nghệ thuật, khu di tích đình đền chùa Đồng Kỵ đã được xếp hạng di tích cấp Quốc gia theo Quyết định số 28/BVH ngày 18/01/1988.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**